

**Józefa Brągiel, Beata Górnicka (red.),
Rodzicielstwo – wybrane aspekty funkcjonowania,
Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2021**

Problematyka rodziny i rodzicielstwa od dawna stanowi istotny element dyskursu społecznego. W ciągu ostatnich lat pojawiają się coraz liczniejsze opracowania dotyczące funkcji rodziny, ról poszczególnych jej członków, trudności i wyzwań, jakie przed nią stoją, a także przeobrażeń, jakie dokonują się w kręgu rodziny. Badacze rodziny coraz chętniej w prowadzonych analizach i badaniach naukowych poruszają różne aspekty rodzicielstwa – wynikające z dynamicznych zmian demograficznych, społecznych, kulturowych, psychologicznych, których istota stale się zmienia. Należy podkreślić, że mimo modyfikacji w sposobie definiowania rodziny (zwłaszcza jej granic, wartości i form), to chęć spełniania się w roli rodzica nadal stanowi zasadniczy cel życiowy dla wielu osób. Ewolucja społeczeństwa stwarza nowe możliwości osiągnięcia tego celu, co skutkuje innowacyjnym podejściem do rodzicielstwa i roli, jaką rodzic ma do zrealizowania we współczesnym świecie.

Różne aspekty pełnienia roli rodzica oraz kształtujące ją czynniki, takie jak m.in. szybko zmieniająca się rzeczywistość, postępujący proces globalizacji, informatyzacji, industrializacji, konsumpcjonizmu i dążenie do indywidualizmu poruszone zostały w pracy *Rodzicielstwo – wybrane aspekty funkcjonowania* pod redakcją naukową prof. Józefy Brągiel oraz dr Beaty Górnickiej z Uniwersytetu Opolskiego. Autorzy zamieszczonych w niej tekstów poruszają istotne aspekty funkcjonowania rodziców oraz zwracają uwagę na podobieństwa i różnice w postrzeganiu rodzicielstwa przez różne grupy społeczne. Książka podzielona jest na dwie części. W pierwszej znalazło się pięć rozdziałów, których treść dotyczy wybranych aspektów współczesnego rodzicielstwa. Tematyka poruszona w drugiej części, składającej się z czterech rozdziałów, koncentruje się na percepcji rodzicielstwa wśród rodziców i dzieci.

Pierwszą część, zatytułowaną *Wybrane aspekty współczesnego rodzicielstwa*, otwiera tekst Józefy Brągiel, w którym autorka zwraca szczególną uwagę na zmiany, jakie dotyczą polską rodzinę po transformacji ustrojowej. Zakres i rozmiary tych zmian określone zostały na podstawie analizy demograficznej funkcjonowania rodzin obejmującej lata 1990–2017 i dotyczącej podstaw funkcjonowania rodziny, tj. typów, struktury, liczby zawieranych małżeństw i rozwodów oraz prokreacji. Ponadto w rozdziale wskazano na znaczenie przemian demograficznych w kształtowaniu rodziny jako środowiska wychowawczego dla młodego pokolenia.

Autorka kolejnego artykułu w tej części, Katarzyna Segiet, przedstawia rodzicielstwo w „cywilizacji przyspieszenia”, jednocześnie wskazując na złożoność sytuacji społeczno-kulturowo-gospodarczej, w jakiej przyszło żyć współczesnym rodzinom. Wskazuje na rozwijanie się nowego obrazu rodzicielstwa, które w dużej mierze oparte jest na wartościach konsumpcyjnych, dążeniu do określonego zysku za wszelką cenę, przy odkładaniu na bok idei wychowania dla dobra wspólnego. Zwraca uwagę na wzrost znaczenia badań nad dzieciństwem i rodziną, podkreślając, iż stanowią one źródło wiedzy w zakresie nowych możliwości rozwoju, edukacji i ochrony dzieciństwa jako dobra wspólnego przed skutkami przyspieszenia cywilizacyjnego.

Marta Wiatr w rozdziale trzecim porusza kwestie dotyczące kształtowania figury refleksyjnego rodzica, ukazując je w świetle rodzicielskich narracji, które – w opinii autorki – są w literaturze

naukowej zwykle pomijane. Tekst powstał na podstawie badań własnych przeprowadzonych wśród rodziców ponadprzeciętnie zaangażowanych w edukację swoich dzieci, którzy zdecydowali się na rozwijanie tzw. quasi-szkół. Celem prezentowanych w rozdziale badań jest ukazanie znaczeń nadawanych przez rodziców przestrzeni szkolnej, dzieciństwu oraz własnemu rodzicielstwu, a także poznanie rodzicielskich praktyk i ich uwarunkowań.

W rozdziale czwartym Iwona Dąbrowska-Jabłońska dokonuje analizy alternatywnych form małżeństwa i rodziny, w tym różnych typów związków kohabitacyjnych. Autorka podkreśla, że w dyskursie społecznym i naukowym rodzina znajduje się w fazie przejściowej, w której zachodzą poważne zmiany strukturalne, jakościowe i funkcjonalne. Wskazuje, że choć rodzina w opinii publicznej stanowi w dalszym ciągu wartość dla człowieka, to znacząco maleje rola małżeństwa jako formy zalegalizowania związku. Autorka akcentuje również, że małżeństwo coraz częściej traktowane jest jako forma kontraktu zawieranego pomiędzy dwojgiem ludzi, w którym określone są warunki wspólnego współżycia i wychowania dzieci. W tekście położony został nacisk na ukazanie zmian zachodzących w środowisku rodzinnym z jednoczesnym wskazaniem na ważne dla młodego pokolenia wartości, tj. dążenie do samorealizacji, poczucie bezpieczeństwa, potrzeba niezależności i wolności, które determinują ten proces.

W ostatnim rozdziale tej części Ewa Jarosz porusza tematykę nadużyć rodzicielskich stosowanych wobec dzieci. Autorka omawia różne formy przemocy, której dopuszczają się w procesie wychowania rodzice. Przytacza aktualne dane statystyczne i wyniki badań prowadzonych na zlecenie Rzecznika Praw Dziecka na temat społecznych postaw dotyczących przemocy w wychowaniu. Prezentowane treści stanowią stanowczy sprzeciw autorki wobec wszelkich nadużyć wychowawczych oraz wyrażają apel o podjęcie zdecydowanych i skutecznych form ochrony dzieci przed doświadczaniem przemocy.

Drugą część, zatytułowaną *Rodzicielstwo w percepcji rodziców i dzieci*, rozpoczyna rozdział autorstwa Ireny Mudreckiej, która poddaje analizie kwestię postrzegania rodziny i rodzicielstwa przez wychowanków placówek resocjalizacyjnych. Autorka prezentuje fragment badań własnych, z których wynika, że ponad połowa badanych nie wskazuje matki jako osoby, z którą tworzy bliską więź emocjonalną. W przypadku ojca tylko co czwarta osoba badana wskazała, że odczuwa z nim związek emocjonalny. Świadczy to o istnieniu poważnych zaburzeń emocjonalnych w rodzinach pochodzenia badanych wychowanków placówek. Autorka zwraca uwagę, że mimo braku związku emocjonalnego z rodzicami, badana młodzież uważa rodzinę za jedną z najważniejszych wartości w życiu. Na tej podstawie autorka formułuje postulat skierowany do praktyków o wykorzystanie edukacji wartości w działaniach resocjalizacyjnych.

W kolejnym rozdziale Zofia Frączek ukazuje problemy dotyczące współczesną rodzinę i rodzicielstwo z perspektywy dzieci (uczniów klas V i VI). Z badań zaprezentowanych przez autorkę tekstu wynika, że w pełnieniu ról rodzicielskich pojawiają się nowe trudności, takie jak zapracowanie rodziców, migracja zarobkowa, zaniedbanie potrzeb emocjonalnych dziecka czy „nadmierne” skoncentrowanie rodziców na własnych potrzebach. Autorka podkreśla, iż mimo występujących problemów większość dzieci przejawia pozytywny stosunek do swoich rodziców. Oznacza to, w opinii autorki, że wychowują się one w korzystnym rodzinnym środowisku wychowawczym. Rozdział stanowi próbę nakreślenia wybranych problemów współczesnego rodzicielstwa i potrzeb dzieci. Jednak, jak podkreśla sama autorka, podjęta tematyka wymaga dalszych badań i dyskusji.

W trzecim rozdziale drugiej części Patrycja Kaszubska-Dziergas koncentruje swoją uwagę na zagadnieniach związanych z zaangażowanym ojcostwem. Autorka przybliży zmiany, jakie zachodzą w społecznej percepcji roli ojca w procesie wychowania dziecka. Opisuje znaczenie ojcostwa zaangażowanego w rozwój psychospołeczny dziecka na każdym etapie jego rozwoju.

Ostatni rozdział recenzowanej publikacji jest autorstwa Krzysztofa Martyniaka, który opisuje problematykę odpowiedzialności rodzicielskiej w zakresie relacji intra- i interpersonalnych. Celem rozważań jest ukazanie barier i wartości kształtujących poczucie odpowiedzialności rodzicielskiej. Autor traktuje odpowiedzialność za „innego” jako praktyczny „nośnik” wartości budujących relacje rodzicielskie i społeczne.

Dynamiczne zmiany zachodzące w codziennej rzeczywistości powodują, że role matki i ojca są definiowane na nowo. Zmiany te ukazują również nowe aspekty rodzicielstwa. Obecnie mamy do czynienia z sytuacją wyłaniania się nowego, często nietradycyjnego charakteru współczesnego rodzicielstwa. Prezentowana publikacja jest już ósmą z kolei książką poruszającą tematykę rodzicielstwa, jaka powstała w opolskim środowisku akademickim. Jest to kontynuacja rozważań naukowych oraz prezentacja aktualnych wyników badań w różnych wymiarach rodzicielstwa. Teksty zebrane w książce ukazują czytelnikom wiele interesujących poznawczo i empirycznie aspektów funkcjonowania rodzicielstwa we współczesnej rzeczywistości.

Zgromadzone w książce teksty to analizy nowych obszarów, trudności, przeobrażeń i wyzwań, jakie napotykają rodzice w trakcie procesu wychowawczego. Publikacja z pewnością stanowi interesujący materiał pogłębiający wiedzę i kulturę pedagogiczną zainteresowanych tematyką rodzicielstwa – obecnych i przyszłych rodziców, nauczycieli, pracowników socjalnych, opiekunów i wychowawców, a także studentów pedagogiki i kierunków pokrewnych. Zaprezentowana tematyka niewątpliwie sprzyja kontynuacji naukowej debaty wokół istotnych aspektów rodzicielstwa w odniesieniu do współczesnych przemian społecznych.

Agnieszka Bąkowska
ORCID: 0000-0002-4856-6498
Uniwersytet Opolski